

กลุ่มลายลูกแก้ว: กระบวนการเชิงสหวิทยาการอย่างมีส่วนร่วม
จากฐานทรัพยากรทางวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุกลุ่มวิสาหกิจชุมชน
ตำบลควนขนุน อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง*

LAI LOOK KEAW: PARTICIPATORY INTERDISCIPLINARY PROCESS FROM
THE CULTURAL RESOURCE BASE TO DEVELOP THE QUALITY OF LIFE OF
THE ELDERLY IN THE KHUAN KHANUN COMMUNITY ENTERPRISE GROUP
KHAO CHAI SON DISTRICT, PHATTHALUNG PROVINCE

รุ่งรวี จิตภักดี, วันพระ สืบสกุลจินดา*

Rungrawee Jitphakdee, Vanpra Seubsakulajinda*

คณะสหวิทยาการและการประกอบการ มหาวิทยาลัยทักษิณ พัทลุง ประเทศไทย

Faculty of Multidisciplinary Sciences and Entrepreneurship, Thaksin University, Phatthalung, Thailand

*Corresponding author E-mail: vanpra.s@tsu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาฐานทรัพยากรทางวัฒนธรรมของพื้นที่อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง สู่การออกแบบกระบวนการเชิงสหวิทยาการอย่างมีส่วนร่วม เพื่อสร้างกระทบเชิงบวกต่อคุณภาพชีวิตในมิติสังคมและเศรษฐกิจของผู้สูงอายุกลุ่มวิสาหกิจชุมชนตำบลควนขนุน อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง เป็นงานวิจัยเชิงพื้นที่ที่ใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ผลการวิจัยพบว่า 1) โนรา มีสถานะได้เปรียบอย่างโดดเด่น (Unfair Advantage) จากตำนานกำเนิดแรกที่วัดเขียนบางแก้ว การประกาศให้เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ของมนุษยชาติ พ.ศ. 2564 กับทั้งมีบทบาทที่กินอาณาบริเวณไปถึงพื้นที่ทางจิตวิญญาณ โนราจึงถูกใช้เป็นทุนทางวัฒนธรรม (Cultural Capital) ในฐานะฐานคิดหลักเพื่อการออกแบบกระบวนการเชิงสหวิทยาการ 2) การปรับโครงสร้างการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนตำบลควนขนุน อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง โดยจัดตั้งกลุ่มลายลูกแก้วขึ้นเป็นลูกข่าย ดำเนินการจำเพาะในการผลิตสินค้าทางวัฒนธรรมจากลูกปิดโนรา บริหารจัดการองค์กรตามห่วงโซ่คุณค่าด้วยการบูรณาการความร่วมมือกับภาคีองค์กรทางวิชาชีพและวิชาการ ต้นน้ำ ผ่านการการศึกษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม และจัดทำบัญชีต้นทุนวัตถุดิบในรูปแบบธนาคารลูกปิด กลางน้ำ ออกแบบกระบวนการจัดการสินค้ารายตัว การออกแบบผลิตภัณฑ์ต้นแบบ การจัดทำข้อมูลสินค้า บัญชีรายรับ - รายจ่าย ปลายน้ำ ดำเนินการจัดหาตลาดสินค้าทางวัฒนธรรม และ 3) กระบวนการเชิงสหวิทยาการจากฐานทรัพยากรทางวัฒนธรรมอย่างมีส่วนร่วม ส่งผลกระทบเชิงบวกให้ผู้สูงอายุในกลุ่มเป้าหมายเปลี่ยนแปลงสถานภาพ

ทางสังคมจากกลุ่มเปราะบางผู้มีรายได้น้อยเป็นกรณีปัญหาสร้างรายได้ต่อหัวต่อครัวเรือนขั้นต่ำเพิ่มขึ้น ตั้งแต่ 50 - 100 เปอร์เซ็นต์เมื่อเทียบกับก่อนดำเนินการ

คำสำคัญ: สหวิทยาการ, ทรัพยากรทางวัฒนธรรม, คุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ, วิสาหกิจชุมชน, ปลายลูกแก้ว

Abstract

This research article aims to study the cultural resource base of Khao Chaison District, Phatthalung Province, to collaboratively design an interdisciplinary process that generates a positive social and economic impact on the elderly members of the Khuan Khanun Community Enterprise Group. Conducted as field-based Participatory Action Research (PAR), the study leveraged 1) The traditional performance art of Nora as the core strategic asset, recognizing its “Unfair Advantage.” This is due to its legendary origin at Wat Khian Bang Kaeo, its recognition as an Intangible Cultural Heritage of Humanity in 2021, and its profound regional spiritual significance, all of which secured exceptional cooperation from the community as Cultural Capital. 2) The project implemented an interdisciplinary process by restructuring the Community Enterprise. A sub-network, the 'Lai Look Keao,' was established to specialize in cultural product creation using Nora beads. Organizational management was integrated across the value chain in collaboration with academic and professional partners. The process included three main stages: Upstream: Studying cultural identity and establishing a raw material cost account ('Bead Bank'). Midstream: Designing product management procedures, creating prototypes, and compiling detailed financial records. Downstream: Identifying markets for the new cultural products. and 3) This resource-based, participatory interdisciplinary intervention successfully transformed the target elderly group's social status from low-income, vulnerable members to income-generating local wisdom masters. The minimum per-household income is projected to increase by a significant 50 to 100 percent compared to baseline levels prior to the project's implementation.

Keywords: Multidisciplinary, Cultural Material, Quality of Life of The Elderly, Community Enterprise, Lai Look Keao

บทนำ

จังหวัดพัทลุงเป็นพื้นที่ที่อุดมไปด้วยทรัพยากรทางวัฒนธรรมอันหลากหลาย ซึ่งเป็นผลมาจากการสั่งสมภูมิปัญญา วิถีชีวิต และความเชื่อของผู้คนในท้องถิ่นมาอย่างยาวนาน ทรัพยากรเหล่านี้ไม่เพียงแต่เป็นส่วนหนึ่งของอัตลักษณ์ของจังหวัดเท่านั้น แต่ยังมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนอีกด้วย ไม่ว่าจะเป็นศิลปะการแสดง ประเพณี พิธีกรรม งานหัตถกรรม หรืออาหารพื้นเมือง ล้วนแต่สะท้อนให้เห็นถึงความมั่งคั่งทางวัฒนธรรมของพัทลุง การทำความเข้าใจและส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรเหล่านี้อย่างเหมาะสม

จึงเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาจังหวัดอย่างยั่งยืน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคที่โลกกำลังเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การนำเอาทุนทางวัฒนธรรมมาสร้างสรรค์นวัตกรรมและต่อยอดให้เกิดมูลค่าเพิ่ม จะช่วยให้ชุมชนสามารถปรับตัวและเติบโตได้อย่างเข้มแข็ง (กรมศิลปากร, 2563) จากการลงพื้นที่สำรวจข้อมูลในพื้นที่อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง พบว่า ทรัพยากรทางวัฒนธรรมมีศักยภาพในสถานะพร้อมใช้เพื่อการยกระดับเศรษฐกิจฐานรากและพัฒนาคุณภาพชีวิตประชากรในพื้นที่ เพียงแต่ยังขาดการศึกษาอย่างเป็นรูปธรรมและต่อเนื่อง รวมถึงการสร้างกลไกการบริหารการพัฒนาเชิงพื้นที่เพื่อความยั่งยืน

วิสาหกิจชุมชนในจังหวัดพัทลุงมีบทบาทสำคัญในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรทางวัฒนธรรมเพื่อสร้างรายได้และพัฒนาเศรษฐกิจในระดับท้องถิ่น (สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดพัทลุง, 2566) โดยเฉพาะอย่างยิ่งการนำเอาวัตถุดิบหรือภูมิปัญญาท้องถิ่นมาผลิตเป็นสินค้าและบริการที่มีเอกลักษณ์และมีมูลค่าเพิ่ม หนึ่งในตัวอย่างที่น่าสนใจ คือ วิสาหกิจชุมชนตำบลควนขนุน อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง ที่ได้นำเอา “ลูกปัดโนรา” ซึ่งเป็นส่วนประกอบสำคัญในการแต่งกายของโนรา มาสร้างสรรค์เป็นผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมต่าง ๆ ลูกปัดโนรา มีสีสันสดใสและมีลวดลายที่สวยงาม สะท้อนให้เห็นถึงความประณีตและความคิดสร้างสรรค์ของช่างฝีมือท้องถิ่น การนำลูกปัดโนรามาผลิตเป็นเครื่องประดับ ของที่ระลึก หรือสินค้าอื่น ๆ ไม่เพียงแต่เป็นการสร้างรายได้ให้กับชุมชนเท่านั้น แต่ยังเป็นการเผยแพร่วัฒนธรรมโนราให้เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางอีกด้วย นอกจากนี้ การดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนยังเป็นการส่งเสริมการทำงานร่วมกัน การแบ่งปันความรู้และทักษะ และการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในการจัดการทรัพยากรของตนเอง โดยที่สมาชิกของวิสาหกิจชุมชนนี้กว่าร้อยละ 90 เป็นผู้สูงอายุในชุมชน ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการสืบสานและถ่ายทอดภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม เนื่องจากเป็นผู้ที่สั่งสมประสบการณ์และความรู้เกี่ยวกับประเพณี พิธีกรรม และวิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชน (มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย, 2564) การส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมมีส่วนร่วมในกิจกรรมสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรม ไม่เพียงแต่เป็นการรักษาคุณค่าทางวัฒนธรรมเท่านั้น แต่ยังเป็นการส่งเสริมสุขภาพกายและใจของผู้สูงอายุอีกด้วย การรวมกลุ่มกันในเชิงอาชีพ (สถาบันทักษิณคดีศึกษา, 2560) การที่ผู้สูงอายุได้ใช้ความรู้และทักษะของตนเองในการผลิตสินค้าและบริการที่มีคุณภาพ ไม่เพียงแต่เป็นการเพิ่มพูนรายได้ให้กับตนเองและครอบครัวเท่านั้น แต่ยังเป็นการสร้างคุณค่าให้กับสังคมโดยรวม การสนับสนุนและส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีบทบาทในกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคม จึงเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างสังคมที่เข้มแข็งและยั่งยืน (Pretty, J. et al., 2009)

บทความวิจัยนี้มุ่งศึกษาฐานทรัพยากรทางวัฒนธรรมในฐานะทุนทางวัฒนธรรม (Cultural Capital) ของพื้นที่อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง “โนรา” และ “ลูกปัดโนรา” และนำมาออกแบบกระบวนการเชิงสหวิทยาการอย่างมีส่วนร่วม เพื่อสร้างผลกระทบเชิงบวกต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในกลุ่มวิสาหกิจชุมชนตำบลควนขนุน อำเภอเขาชัยสน งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงพื้นที่ที่ใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยมีเป้าหมายที่จะพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในมิติสังคมและเศรษฐกิจ ผ่านการส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรทางวัฒนธรรมอย่างสร้างสรรค์และยั่งยืน ผลจากการวิจัยนี้คาดว่าจะจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาชุมชนในพื้นที่อื่น ๆ ที่มีทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่คล้ายคลึงกัน และเป็นแนวทางในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาฐานทรัพยากรทางวัฒนธรรมของพื้นที่อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง
2. เพื่อออกแบบกระบวนการเชิงสหวิทยาการอย่างมีส่วนร่วมจากฐานทรัพยากรทางวัฒนธรรมของพื้นที่อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง
3. เพื่อสร้างกระบวนเชิงบวกต่อคุณภาพชีวิตในมิติสังคมและเศรษฐกิจของผู้สูงอายุกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ตำบลควนขนุน อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงพื้นที่ (Area-based research) ที่มุ่งเน้นการสร้างองค์ความรู้และการเปลี่ยนแปลงเชิงบวกในพื้นที่จริง โดยใช้ การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) เป็นรูปแบบหลักในการดำเนินงาน เพื่อออกแบบกระบวนการเชิงสหวิทยาการ (Interdisciplinary Process Design) และสร้างผลกระทบเชิงบวกต่อกลุ่มเป้าหมายในมิติสังคมและเศรษฐกิจ

1. พื้นที่และกลุ่มเป้าหมาย

1.1 พื้นที่การวิจัยพื้นที่ที่ใช้ในการวิจัย คือ อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง โดยเน้นเฉพาะพื้นที่ของ ตำบลควนขนุน อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง ซึ่งเป็นที่ตั้งของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเป้าหมายและเป็นพื้นที่ที่มีความโดดเด่นทางวัฒนธรรมโนรา

1.2 กลุ่มเป้าหมายหลักในการวิจัยนี้ คือ ผู้สูงอายุในกลุ่มวิสาหกิจชุมชนตำบลควนขนุน อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง ซึ่งเป็นกลุ่มที่ทีมวิจัยเข้าร่วมปฏิบัติการและเป็นผู้มีส่วนร่วมในการออกแบบและดำเนินการกระบวนการวิจัยในฐานะผู้วิจัยร่วม (Co-researchers) จำนวน 10 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 ประเด็นการสนทนากลุ่มและการประชุมปฏิบัติการร่วม (Focus Group & Workshop) ใช้ในการวิเคราะห์ฐานทรัพยากรทางวัฒนธรรม (Cultural Asset Mapping) การระบุปัญหาและความต้องการ และการออกแบบโครงสร้าง กระบวนการดำเนินงานของกลุ่ม

2.2 แบบบันทึกการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participatory Observation Form) ใช้ในการติดตามและบันทึกกระบวนการทำงาน การปฏิบัติการ และความร่วมมือระหว่างทีมวิจัยกับผู้สูงอายุกลุ่มวิสาหกิจชุมชน เพื่อประเมินปฏิสัมพันธ์ทางสังคมแบบบันทึกข้อมูลการเงิน (บัญชีรายรับ - รายจ่าย) ใช้ในการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณด้านเศรษฐกิจ เพื่อประเมินผลกระทบเชิงบวกต่อรายได้ต่อหัวต่อครัวเรือนของผู้สูงอายุในกลุ่มเป้าหมายบัญชีต้นทุนวัตถุดิบ (รูปแบบธนาคารลูกปิด) ใช้ในการบริหารจัดการและควบคุมคุณภาพวัตถุดิบในห่วงโซ่คุณค่าของสินค้าทางวัฒนธรรม

3. ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

การวิจัยดำเนินการตามวงจรการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research Cycle) และบูรณาการแนวคิดห่วงโซ่คุณค่า (Value Chain) เข้ากับการจัดการฐานทรัพยากรทางวัฒนธรรม “โนรา” เป็นฐานคิดหลัก โดยแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอนหลัก

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาและวิเคราะห์ศักยภาพ (Planning) การสำรวจและวิเคราะห์ฐานทรัพยากรทางวัฒนธรรม เพื่อใช้เป็นฐานคิดหลักในการออกแบบกระบวนการการวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการ

ขั้นตอนที่ 2 การปฏิบัติการและการออกแบบเชิงสหวิทยาการ (Action & Design) เพื่อปรับโครงสร้างการดำเนินงานและบริหารจัดการตามห่วงโซ่คุณค่าการดำเนินการเชิงสหวิทยาการอย่างมีส่วนร่วม

ขั้นตอนที่ 3 การประเมินผลและการสะท้อนคิด (Observation & Reflection) โดยเน้นการวัดผลกระทบเชิงบวกต่อคุณภาพชีวิตในมิติสังคมและเศรษฐกิจของผู้สูงอายุการวิเคราะห์ผลกระทบเชิงเศรษฐกิจเปรียบเทียบข้อมูลรายได้ต่อหัวต่อครัวเรือน ก่อนและหลัง การดำเนินกระบวนการ เพื่อประเมินการเพิ่มขึ้นของรายได้ขั้นต่ำ (เป้าหมาย 50 - 100 เปอร์เซ็นต์) ประเมินการเปลี่ยนแปลงสถานภาพทางสังคมของผู้สูงอายุในกลุ่มเป้าหมาย (จากกลุ่มเปราะบางผู้มีรายได้น้อยเป็นครุภูมิปัญญา) ผ่านการสัมภาษณ์และการสะท้อนคิดร่วมกัน

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่ม การประชุมปฏิบัติการ และแบบบันทึกการสังเกต จะถูกนำมาวิเคราะห์ด้วยวิธีการ การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และการวิเคราะห์แก่นสาระ (Thematic Analysis) เพื่อจัดหมวดหมู่ฐานทรัพยากรทางวัฒนธรรม และอธิบายกระบวนการเชิงสหวิทยาการอย่างมีส่วนร่วม รวมถึงการเปลี่ยนแปลงสถานภาพทางสังคมของผู้สูงอายุ

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณข้อมูลรายรับ - รายจ่ายที่เก็บรวบรวมได้ จะนำมาวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) และการเปรียบเทียบสัดส่วน (Percentage Change) เพื่อแสดงให้เห็นถึงการสร้างรายได้ต่อหัวต่อครัวเรือนขั้นต่ำที่เพิ่มขึ้น (50 - 100 เปอร์เซ็นต์) อันเป็นผลกระทบเชิงบวกทางเศรษฐกิจที่ชัดเจนจากการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

ผลการวิจัย

1. ฐานทรัพยากรทางวัฒนธรรมของพื้นที่อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง

1.1 โนราในฐานะทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่สำคัญของพื้นที่ โนราเป็นฐานทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่สำคัญที่สุดของพื้นที่อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง แม้ว่าโนราจะเป็นศิลปะการแสดงที่มีความแพร่หลายในภาคใต้ของประเทศไทย แต่โนราในอำเภอเขาชัยสนมีลักษณะเฉพาะและมีบทบาทสำคัญในวิถีชีวิตของผู้คนในท้องถิ่น โนราไม่ได้เป็นเพียงแค่การแสดงเพื่อความบันเทิงเท่านั้น แต่ยังเป็นส่วนหนึ่งของพิธีกรรม ความเชื่อ และประเพณีต่าง ๆ ของชุมชน จึงเป็นทั้งมรดกและการแสดงออกทางวัฒนธรรมที่มีความหมายลึกซึ้งต่อผู้คนในท้องถิ่น นอกจากนี้ โนรายังเป็นสื่อกลางในการถ่ายทอดเรื่องราว ภูมิปัญญา และคติสอนใจจากรุ่นสู่รุ่น มีบทบาทสำคัญในการสร้างความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมและสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมในชุมชน เป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตประจำวันของผู้คน

อำเภอเขาชัยสนมีตำนานที่กล่าวถึงกำเนิดแรกของโนรา ซึ่งทำให้โนราในพื้นที่นี้มีสถานะพิเศษและโดดเด่น ตำนานเล่าว่ากำเนิดแรกของโนราอยู่ที่ “เวียงกลางบางแก้ว” ซึ่งเป็นชื่อเดิมของบริเวณวัดพระบรมธาตุเจดีย์เขียนบางแก้ว อำเภอเขาชัยสน ตำนานนี้ทำให้โนราในอำเภอเขาชัยสนถูกมองว่าเป็นต้นกำเนิดของโนราในภาคใต้ และเป็นศูนย์กลางทางวัฒนธรรมที่สำคัญ การที่โนรามีรากเหง้าที่ลึกซึ้งในประวัติศาสตร์และตำนานของท้องถิ่น ทำให้โนรามีความสำคัญทางจิตใจและเป็นสัญลักษณ์ของอัตลักษณ์ของชุมชน การที่องค์การการศึกษา

วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ได้ประกาศให้โนราเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ของมนุษยชาติในปี พ.ศ. 2564 ยิ่งตอกย้ำถึงความสำคัญของโนราในฐานะทรัพยากรทางวัฒนธรรมของพื้นที่ เมื่อได้รับการยอมรับในระดับนานาชาติเป็นการแสดงให้เห็นว่าโนราไม่ได้เป็นเพียงแค่อะการแสดงท้องถิ่น แต่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่าและความสำคัญในระดับโลก การขึ้นทะเบียนโนราเป็นมรดกโลกช่วยสร้างภาคภูมิใจให้กับผู้คนในท้องถิ่น และเป็นการกระตุ้นให้เกิดความพยายามในการอนุรักษ์และสืบทอดโนราต่อไป นอกจากนี้ การที่โนราได้รับการยอมรับในระดับนานาชาติยังช่วยส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจให้กับชุมชน เชื่อมโยงชุมชนท้องถิ่นกับโลกภายนอก

1.2 ตำนานกำเนิดโนรากับพื้นที่วิจัย เรื่องเล่ากำเนิดแรกของโนรา ณ “เวียงกลางบางแก้ว” ได้สร้างความเชื่อและความผูกพันอย่างลึกซึ้งระหว่างโนรากับพื้นที่อำเภอเขาชัยสน ทำให้โนราที่นี่มีสถานะพิเศษและแตกต่างจากโนราในพื้นที่อื่น ๆ การที่โนรามิต้นกำเนิดจากพื้นที่นี้ ส่งอิทธิพลต่อวิถีชีวิตและความเชื่อของผู้คน เป็นศูนย์รวมจิตใจและเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวทางวัฒนธรรม ผู้คนในท้องถิ่นต่างให้ความเคารพและศรัทธาในโนรา ทำให้โนราได้รับการอนุรักษ์และสืบทอดมาอย่างต่อเนื่อง และตำนานกำเนิดโนราก็เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการสืบทอดทางวัฒนธรรม การมีตำนานกำเนิดที่ชัดเจน ทำให้โนราที่นี่มี “ความได้เปรียบอย่างโดดเด่น” (Unfair Advantage) เมื่อเทียบกับโนราในพื้นที่อื่น ๆ เรื่องเล่าที่เป็นต้นกำเนิดแรกของโนราได้สร้างความน่าสนใจและความพิเศษให้กับโนราเขาชัยสน ทำให้โนราที่นี่เป็นที่รู้จักและได้รับการยอมรับในวงกว้างช่วยส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจให้กับชุมชน

2. กระบวนการเชิงสหวิทยาการจากฐานทรัพยากรทางวัฒนธรรมอย่างมีส่วนร่วมจากฐานทรัพยากรทางวัฒนธรรมของพื้นที่อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง

2.1 การปรับโครงสร้างกลุ่มวิสาหกิจชุมชนและการสร้างกลุ่ม “ลายลูกแก้ว” กระบวนการเชิงสหวิทยาการนำไปสู่การปรับโครงสร้างกลุ่มวิสาหกิจชุมชนและการจัดตั้งกลุ่ม “ลายลูกแก้ว” ซึ่งเป็นตัวอย่างของการพัฒนาองค์กรที่ตอบสนองต่อความต้องการของชุมชน งานวิจัยนี้ได้เปลี่ยนแปลงโครงสร้างการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนตำบลควนขนุน เพื่อให้มีความคล่องตัวและมีประสิทธิภาพมากขึ้นในการบริหารจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการผลิตและจำหน่ายผลิตภัณฑ์จากลูกปัดโนรา การจัดตั้งกลุ่ม “ลายลูกแก้ว” เป็นการสร้างหน่วยงานที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านในการออกแบบ พัฒนา และผลิตผลิตภัณฑ์จากลูกปัดโนรา ซึ่งช่วยให้ชุมชนสามารถสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพและตอบสนองความต้องการของตลาดได้

การบริหารจัดการองค์กรตามห่วงโซ่คุณค่า (Value Chain) เป็นหลักการสำคัญในการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่ได้รับการปรับโครงสร้าง รวมถึงการบริหารจัดการในแต่ละขั้นตอนของกระบวนการผลิต ตั้งแต่การจัดหาวัตถุดิบ การผลิต การตลาด และการจำหน่าย การบริหารจัดการตามห่วงโซ่คุณค่าช่วยให้ชุมชนสามารถเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิต ลดต้นทุน และสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ นอกจากนี้ ยังช่วยให้ชุมชนสามารถเชื่อมโยงกับตลาดภายนอกและสร้างความยั่งยืนให้กับธุรกิจในระยะยาวตั้งแต่ต้นน้ำ (การจัดหาวัตถุดิบและการออกแบบ) กลางน้ำ (การผลิตและการควบคุมคุณภาพ) และปลายน้ำ (การตลาดและการจำหน่าย) ในแต่ละขั้นตอน

ของกระบวนการผลิต มีการนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมมาประยุกต์ใช้ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตและสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพสูง นอกจากนี้ ยังมีการให้ความสำคัญกับการพัฒนาทักษะและความรู้ของคนในชุมชน เพื่อให้สามารถดำเนินงานในแต่ละขั้นตอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. กระทบเชิงบวกต่อคุณภาพชีวิตในมิติสังคมและเศรษฐกิจของผู้สูงอายุกลุ่มวิสาหกิจชุมชนตำบลควนขนุน อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง

3.1 ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ กระบวนการเชิงสหวิทยาการที่ดำเนินการในตำบลควนขนุน อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง ได้ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในมิติเศรษฐกิจอย่างมีนัยสำคัญ การที่ผู้สูงอายุได้เข้ามามีส่วนร่วมในกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ช่วยให้เกิดการเพิ่มขึ้นของรายได้ต่อหัวต่อครัวเรือนโดยเฉลี่ยเดิม 1,740 บาทต่อคน เป็น 2,850 บาท คิดเป็นรายได้ที่เพิ่มขึ้นร้อยละ 63.79 โดยรวม อยู่เฉพาะรายเพิ่มขึ้นร้อยละ 50 - 100 ซึ่งส่งผลดีต่อความเป็นอยู่และคุณภาพชีวิตของครอบครัว การมีรายได้เสริมช่วยให้ผู้สูงอายุสามารถเข้าถึงปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตได้ดีขึ้น และยังช่วยลดภาระทางการเงินของครอบครัว นอกจากนี้ การที่ผู้สูงอายุมีรายได้เป็นของตนเอง ยังช่วยส่งเสริมความรู้สึกมั่นคงทางเศรษฐกิจและความรู้สึกพึงพาตนเอง

การผลิตและจำหน่ายผลิตภัณฑ์จากลูกปัดโนราสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจใหม่ ๆ ในชุมชน การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากลูกปัดโนราเป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับทรัพยากรทางวัฒนธรรม และเป็นการสร้างอาชีพและรายได้ให้กับคนในชุมชน นอกจากนี้ การที่ผลิตภัณฑ์จากลูกปัดโนราได้รับความนิยมจากตลาด ยังเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และสร้างโอกาสให้ชุมชนในการเชื่อมโยงกับตลาดภายนอก การสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจใหม่ ๆ ในชุมชน ช่วยให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนและลดการพึ่งพาภายนอก

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีบทบาทสำคัญในการสร้างความยั่งยืนทางเศรษฐกิจให้กับชุมชนในระยะยาว การดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนช่วยให้เกิดการกระจายรายได้และสร้างความเข้มแข็งให้กับเศรษฐกิจฐานราก การที่กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีการบริหารจัดการที่ดีและมีการพัฒนาผลิตภัณฑ์อย่างต่อเนื่อง ช่วยให้เกิดความยั่งยืนในการสร้างรายได้และพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนในระยะยาว นอกจากนี้ การที่กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีการเชื่อมโยงกับเครือข่ายภายนอก ยังช่วยให้ชุมชนสามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนและตลาดใหม่ ๆ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการส่งเสริมการเติบโตทางเศรษฐกิจ

3.2 ผลกระทบด้านสังคม การที่ผู้สูงอายุได้เข้ามามีส่วนร่วมในกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสภาพทางสังคม จากเดิมที่อาจถูกมองว่าเป็นกลุ่มเปราะบางที่ต้องได้รับการดูแล ไปสู่การเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการสร้างสรรค์และถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้สูงอายุได้รับการยอมรับและเห็นคุณค่าในความรู้และประสบการณ์ของตนเอง ช่วยส่งเสริมความรู้สึกภาคภูมิใจในตนเองและความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของสังคม นอกจากนี้ การที่ผู้สูงอายุได้ทำงานร่วมกับผู้อื่นในกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ยังช่วยสร้างเครือข่ายทางสังคมที่เข้มแข็ง ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการส่งเสริมสุขภาพจิตและความเป็นอยู่ที่ดีของผู้สูงอายุ

การมีส่วนร่วมในกิจกรรมกลุ่มวิสาหกิจชุมชนช่วยสร้างเครือข่ายทางสังคมและลดความโดดเดี่ยวของผู้สูงอายุ การที่ผู้สูงอายุได้พบปะและทำงานร่วมกับผู้อื่น ช่วยให้เกิดการแลกเปลี่ยนทางสังคมและการสร้างความสัมพันธ์ที่ดี การมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมอย่างสม่ำเสมอเป็นปัจจัยสำคัญในการส่งเสริมสุขภาพจิตและความ

เป็นอยู่ที่ดีของผู้สูงอายุ เนื่องจากช่วยลดความรู้สึกเหงาและความรู้สึกถูกทอดทิ้ง นอกจากนี้ การที่ผู้สูงอายุได้มีบทบาทในการช่วยเหลือและสนับสนุนผู้อื่นในกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ยังช่วยส่งเสริมความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองและความรู้สึกเป็นประโยชน์ต่อสังคม

นอกจากนี้ ผลกระทบด้านสังคมยังสามารถคลี่คลายได้ในมิติของการส่งเสริมความรู้สึกมีคุณค่าและความภาคภูมิใจในตนเอง การสร้างเครือข่ายทางสังคมและการลดความโดดเดี่ยว การเรียนรู้ทักษะใหม่และการพัฒนาตนเอง และการส่งเสริมสุขภาพจิตและความเป็นอยู่ที่ดี โดยวิเคราะห์จากบทสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย ซึ่งเป็นสมาชิกผู้สูงอายุกลุ่มหลายลูกแก้ว วิสาหกิจชุมชนตำบลควนขนุน อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง ได้แก่

3.2.1 การส่งเสริมความรู้สึกมีคุณค่าและความภาคภูมิใจในตนเอง การเข้าร่วมกลุ่มหลายลูกแก้วและการมีส่วนร่วมในโครงการ “น้ำพุร้อนโอบสุข” ได้ส่งผลอย่างมีนัยสำคัญต่อความรู้สึกมีคุณค่าและความภาคภูมิใจในตนเองของผู้สูงอายุในตำบลควนขนุน ผู้สูงอายุหลายท่านได้แสดงความรู้สึกดีใจและภาคภูมิใจที่ได้เป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม ได้มีโอกาสใช้ความรู้และทักษะที่ตนเองมีในการผลิตลูกปัดโนรา ซึ่งเป็นศิลปะและวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมาในชุมชน แม่จุ่มได้กล่าวว่า “แม่รู้สึกภูมิใจมากที่ศิลปะของบ้านเราไม่ได้หายไปกับกาลเวลา แต่กลับได้รับความสนใจ และกลายเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีคุณค่าในสายตาคนทั่วไป” คำกล่าวนี้สะท้อนให้เห็นว่า การที่ผลงานของผู้สูงอายุได้รับการยอมรับและเห็นคุณค่าจากคนในชุมชนและบุคคลภายนอก ได้ช่วยส่งเสริมความรู้สึกภาคภูมิใจในตนเองของผู้สูงอายุเป็นอย่างมาก การที่ผู้สูงอายุได้สร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ที่มีความสวยงามและมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว ยังทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกว่าคุณค่าของตนเองมีความสามารถและมีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์สิ่งดีงามให้กับสังคม

นอกจากนี้ การที่ผู้สูงอายุได้ถ่ายทอดความรู้และทักษะของตนเองให้กับผู้อื่น โดยเฉพาะคนรุ่นหลัง ยังเป็นอีกปัจจัยสำคัญที่ช่วยส่งเสริมความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง แม่จุ่มได้กล่าวว่า ตนเองได้รับการถ่ายทอดเทคนิคการทำสร้อยคอลูกปัดโนราแบบโบราณ และได้นำความรู้นี้ไปสอนต่อให้กับเพื่อน ๆ ในโรงเรียนผู้สูงอายุ ทำให้ผู้ที่ไม่เคยทำก็ได้ลองทำ ผู้ที่เคยทำมาก่อนก็ได้พัฒนาฝีมือให้ดียิ่งขึ้น การที่ผู้สูงอายุได้เป็น “ครูภูมิปัญญา” ในชุมชน ทำให้พวกเขา รู้สึกว่าตนเองยังมีบทบาทสำคัญในการสืบสานวัฒนธรรมและถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น การได้รับการยอมรับและความเคารพจากผู้อื่นในฐานะผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์ ยังช่วยเสริมสร้างความรู้สึกมั่นใจในตนเองและความรู้สึกว่าคุณค่าตนเองเป็นที่พึ่งของผู้อื่นได้ การที่ผู้สูงอายุได้เห็นผลงานของตนเองเป็นที่ชื่นชมและได้รับการยอมรับจากผู้อื่น ไม่ว่าจะเป็นคนในชุมชน นักท่องเที่ยว หรือแม้แต่คนในเมือง ก็ยิ่งทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกว่าคุณค่าตนเองมีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์สิ่งดีงามให้กับสังคม

3.2.2 การสร้างเครือข่ายทางสังคมและการลดความโดดเดี่ยว การเข้าร่วมกลุ่มหลายลูกแก้วและกิจกรรมต่าง ๆ ในโครงการ “น้ำพุร้อนโอบสุข” ได้ช่วยสร้างเครือข่ายทางสังคมและลดความโดดเดี่ยวของผู้สูงอายุในตำบลควนขนุนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้สูงอายุหลายท่านได้แสดงความรู้สึกว่า การได้ออกมาพบปะพูดคุยกับเพื่อนสมาชิกในกลุ่ม ทำให้พวกเขา รู้สึกมีความสุขและไม่เหงา แม่รมย์ได้กล่าวว่า “แต่ก่อนก็ไม่ค่อยออกจากบ้าน พอได้เข้ากลุ่ม ก็มีกิจกรรม มีเพื่อน” คำกล่าวนี้สะท้อนให้เห็นว่า การที่ผู้สูงอายุได้มีโอกาสพบปะผู้คนและมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมอย่างสม่ำเสมอ ช่วยลดความรู้สึกเหงาและโดดเดี่ยว ซึ่งเป็นปัญหาสำคัญที่มักพบในผู้สูงอายุ การได้พูดคุยแลกเปลี่ยนประสบการณ์และความคิดเห็นกับผู้อื่น ช่วยให้ผู้สูงอายุรู้สึกว่าคุณค่าตนเองไม่ได้อยู่คนเดียว และยังเป็นส่วนหนึ่งของสังคม

นอกจากนี้ การที่ผู้สูงอายุได้ทำกิจกรรมร่วมกันในกลุ่มสายลูกแก้ว ไม่ว่าจะเป็นการผลิตลูกปัดโนรา การเรียนรู้ทักษะใหม่ ๆ หรือการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมต่าง ๆ ยังช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างสมาชิกในกลุ่ม การได้ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การได้ทำงานเป็นทีม และการได้แบ่งปันความสุขและความทุกข์ร่วมกัน ทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกผูกพันกับสมาชิกในกลุ่มเหมือนเป็นครอบครัว แม่จุ่มได้กล่าวว่า “กลุ่มนี้เปรียบเหมือนครอบครัวเล็ก ๆ ที่รวมตัวกันเพื่อรักษาสิ่งดีงามของบ้านเรา” การมีเครือข่ายทางสังคมที่เข้มแข็งไม่เพียงแต่ช่วยลดความโดดเดี่ยว แต่ยังส่งเสริมสุขภาพจิตและความเป็นอยู่ที่ดีของผู้สูงอายุอีกด้วย การที่ผู้สูงอายุรู้สึกว่าตนเองได้รับการสนับสนุนและความเข้าใจจากผู้อื่น ช่วยให้เราพวกเขามีความสุขและมีกำลังใจในการดำเนินชีวิต

3.2.3 การเรียนรู้ทักษะใหม่และการพัฒนาตนเอง โครงการ “น้ำพุร้อนโอบสุข” ได้เปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุในตำบลควนขนุนได้เรียนรู้ทักษะใหม่ ๆ และพัฒนาตนเองในด้านต่าง ๆ ผู้สูงอายุหลายท่านได้เรียนรู้ทักษะการร้อยลูกปัดโนรา ซึ่งเป็นศิลปะหัตถกรรมที่ต้องใช้ความประณีตและความอดทน ผู้สูงอายุบางท่านยังได้เรียนรู้การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เช่น การสั่งซื้อลูกปัดออนไลน์และการใช้ไลน์กลุ่มในการติดต่อสื่อสารกับสมาชิกในกลุ่ม แม่เพียรได้กล่าวว่า “ตอนนี้ป้าอยู่ในกลุ่มไลน์ร้อยลูกปัด อยู่ด้วยกันสิบคน ใครทำเสร็จก็ถ่ายรูปส่งให้ดูกัน ใครติดตรงไหนก็ถามบอกกันได้” คำกล่าวนี้แสดงให้เห็นว่า ผู้สูงอายุไม่เพียงแต่เรียนรู้ทักษะด้านศิลปะหัตถกรรม แต่ยังเรียนรู้ทักษะการใช้เทคโนโลยี ซึ่งเป็นสิ่งใหม่สำหรับพวกเขา

การเรียนรู้ทักษะใหม่ ๆ ไม่เพียงแต่ช่วยให้ผู้สูงอายุสามารถผลิตลูกปัดโนราและสื่อสารกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น แต่ยังส่งผลต่อการพัฒนาตนเองในด้านอื่น ๆ อีกด้วย การได้เรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ช่วยกระตุ้นความสนใจและความกระตือรือร้นในการเรียนรู้ของผู้สูงอายุ ทำให้พวกเขารู้สึกว่าตนเองยังสามารถเรียนรู้และพัฒนาได้แม้จะมีอายุมากขึ้น การที่ผู้สูงอายุได้เห็นพัฒนาการของตนเองและสามารถทำสิ่งใหม่ ๆ ได้สำเร็จ ช่วยส่งเสริมความมั่นใจในตนเองและความรู้สึกที่ตนเองมีความสามารถ การเรียนรู้ทักษะใหม่ ๆ ยังช่วยให้ผู้สูงอายุรู้สึกว่าตนเองไม่ตกยุคและสามารถปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงในสังคมได้ การที่ผู้สูงอายุได้เรียนรู้การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ทำให้พวกเขาสามารถติดต่อสื่อสารกับลูกหลานและผู้อื่นได้อย่างสะดวกและรวดเร็วมากขึ้น ซึ่งช่วยลดช่องว่างระหว่างวัยและส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัวและชุมชน

3.2.4 การส่งเสริมสุขภาพจิตและความเป็นอยู่ที่ดี การเข้าร่วมกลุ่มสายลูกแก้วและกิจกรรมต่าง ๆ ในโครงการ “น้ำพุร้อนโอบสุข” ได้ส่งผลดีต่อสุขภาพจิตและความเป็นอยู่ที่ดีของผู้สูงอายุในตำบลควนขนุน ผู้สูงอายุหลายท่านได้แสดงความรู้สึกว่า การได้ทำกิจกรรมที่ตนเองสนใจและมีความสุข ช่วยให้เราพวกเขารู้สึกผ่อนคลายและไม่เครียด แม่เพียรได้กล่าวว่า “ป้าดีใจนะที่มีอาจารย์จากมหาวิทยาลัยทักษิณมาทำงานกับผู้สูงอายุ กับคนจน ๆ ให้ความรู้ในการดูแลสุขภาพ สอนอาชีพ โดยเฉพาะการร้อยลูกปัดโนราที่ป้าอยากทำอยู่แล้วยิ่งทำแล้วขายได้ มีคนสั่งก็ยิ่งดีใจ มีลายใหม่ ๆ มาให้ฝึกทำก็ยิ่งชอบ” คำกล่าวนี้สะท้อนให้เห็นว่า การได้ทำกิจกรรมที่สร้างสรรค์และมีประโยชน์ ช่วยให้ผู้สูงอายุรู้สึกมีความสุขและมีชีวิตชีวา นอกจากนี้ การที่ผู้สูงอายุได้มีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับผู้อื่นในกลุ่มสายลูกแก้ว ยังช่วยส่งเสริมสุขภาพจิตและความเป็นอยู่ที่ดีของพวกเขาอีกด้วย การได้พูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การได้หัวเราะ และการได้ทำกิจกรรมร่วมกัน ช่วยลดความรู้สึกเหงาและโดดเดี่ยว ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลเสียต่อสุขภาพจิตของผู้สูงอายุ การที่ผู้สูงอายุรู้สึกว่าตนเองได้รับการสนับสนุนและความเข้าใจจากผู้อื่น ช่วยให้เราพวกเขามีความรู้สึกเชิงบวกและมีความสุขในการดำเนินชีวิต การที่ผู้สูงอายุได้เห็นผลงานของตนเอง

เป็นที่ชื่นชอบและได้รับการยอมรับจากผู้อื่น ยังช่วยส่งเสริมความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองและความรู้สึกที่ตนเองเป็นประโยชน์ต่อสังคม การที่ผู้สูงอายุมีสุขภาพจิตที่ดีและมีความเป็นอยู่ที่ดี ย่อมส่งผลดีต่อสุขภาพกายและคุณภาพชีวิตโดยรวมของพวกเขาด้วย

อภิปรายผล

ผลการวิจัยนี้ชี้ให้เห็นถึงผลกระทบเชิงบวกที่สำคัญของกระบวนการเชิงสหวิทยาการในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุกลุ่มวิสาหกิจชุมชนตำบลควนขนุน อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีส่วนร่วมในกลุ่มสายลูกแก้วและการผลิตผลิตภัณฑ์จากลูกปัดโนรา ผลการวิจัยยืนยันว่าการเข้าร่วมกลุ่มสายลูกแก้วส่งผลดีต่อทั้งมิติทางสังคมและเศรษฐกิจของผู้สูงอายุ โดยในมิติทางสังคม ผู้สูงอายุมีความรู้สึกมีคุณค่าและความภาคภูมิใจในตนเองมากขึ้น มีเครือข่ายทางสังคมที่เข้มแข็งขึ้น ได้เรียนรู้ทักษะใหม่ ๆ และมีสุขภาพจิตและความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ในมิติทางเศรษฐกิจ ผู้สูงอายุมีรายได้เสริมจากการผลิตลูกปัดโนรา ซึ่งช่วยเพิ่มความมั่นคงทางการเงินและส่งเสริมการพึ่งพาตนเอง ผลลัพธ์เหล่านี้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ต้องการศึกษาผลกระทบของการใช้ทรัพยากรทางวัฒนธรรมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ และแสดงให้เห็นว่ากระบวนการเชิงสหวิทยาการเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในการบรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าว นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังสนับสนุนสมมติฐานที่ว่า การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมสามารถส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุได้

ผลการวิจัยยังแสดงให้เห็นว่าการเข้าร่วมกลุ่มสายลูกแก้วมีผลกระทบเชิงบวกอย่างมากต่อความรู้สึกมีคุณค่าและความภาคภูมิใจในตนเองของผู้สูงอายุ การที่ผู้สูงอายุได้ใช้ความรู้และทักษะของตนเองในการผลิตลูกปัดโนรา ซึ่งเป็นศิลปะและวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมาในชุมชน ทำให้พวกเขา รู้สึกว่าตนเองยังมีประโยชน์และมีคุณค่า การที่ผลงานของผู้สูงอายุได้รับการยอมรับและเห็นคุณค่าจากคนในชุมชนและบุคคลภายนอก ช่วยส่งเสริมความรู้สึกภาคภูมิใจในตนเองของผู้สูงอายุเป็นอย่างมาก นอกจากนี้ การที่ผู้สูงอายุได้ถ่ายทอดความรู้และทักษะของตนเองให้กับผู้อื่น โดยเฉพาะคนรุ่นหลัง ยังเป็นอีกปัจจัยสำคัญที่ช่วยส่งเสริมความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง การที่ผู้สูงอายุได้เป็น “ครูภูมิปัญญา” ในชุมชน ทำให้พวกเขา รู้สึกว่าตนเองยังมีบทบาทสำคัญในการสืบสานวัฒนธรรมและถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น การได้รับการยอมรับและความเคารพจากผู้อื่นในฐานะผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์ ช่วยเสริมสร้างความรู้สึกมั่นใจในตนเองและความรู้สึกที่ตนเองเป็นที่พึ่งของผู้อื่นได้

การเข้าร่วมกลุ่มสายลูกแก้วยังช่วยสร้างเครือข่ายทางสังคมและลดความโดดเดี่ยวของผู้สูงอายุได้อย่างมีประสิทธิภาพ การที่ผู้สูงอายุได้ออกมาพบปะพูดคุยกับเพื่อนสมาชิกในกลุ่ม ทำให้พวกเขา รู้สึกมีความสุขและไม่เหงา การมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมอย่างสม่ำเสมอช่วยลดความรู้สึกเหงาและโดดเดี่ยว ซึ่งเป็นปัญหาสำคัญที่มักพบในผู้สูงอายุ การได้ทำกิจกรรมร่วมกันในกลุ่มสายลูกแก้ว ไม่ว่าจะเป็นการผลิตลูกปัดโนรา การเรียนรู้ทักษะใหม่ ๆ หรือการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมต่าง ๆ ยังช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างสมาชิกในกลุ่ม การได้ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การได้ทำงานเป็นทีม และการได้แบ่งปันความสุขและความทุกข์ร่วมกัน ทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกผูกพันกับสมาชิกในกลุ่มเหมือนเป็นครอบครัว การมีเครือข่ายทางสังคมที่เข้มแข็งไม่เพียงแต่ช่วยลดความโดดเดี่ยว แต่ยังส่งเสริมสุขภาพจิตและความเป็นอยู่ที่ดีของผู้สูงอายุอีกด้วย การที่ผู้สูงอายุ รู้สึกว่าตนเองได้รับการสนับสนุนและความเข้าใจจากผู้อื่น ช่วยให้พวกเขามีความสุขและมีกำลังใจในการดำเนินชีวิต

ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าการผลิตและจำหน่ายผลิตภัณฑ์ลูกปิดโนรา มีผลกระทบต่อความเป็นอยู่ทางเศรษฐกิจของผู้สูงอายุ การมีรายได้เสริมจากการทำลูกปิดช่วยเพิ่มรายได้ต่อครัวเรือนและเสริมสร้างความมั่นคงทางการเงินของผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการเข้าถึงปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต เช่น อาหาร ที่อยู่อาศัย และการดูแลสุขภาพ ดังที่ข้อมูลจากการสัมภาษณ์แสดงให้เห็นว่า ผู้สูงอายุหลายท่านนำรายได้จากการทำลูกปิดไปใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน ช่วยเหลือครอบครัว หรือเก็บออมไว้ใช้ในยามจำเป็น การมีรายได้เป็นของตนเองยังช่วยลดภาระทางการเงินของครอบครัว และส่งเสริมความรู้สึกพึ่งพาตนเองของผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการรักษาศักดิ์ศรีและความเป็นอยู่ที่ดี การที่ผู้สูงอายุสามารถหารายได้ด้วยตนเองได้ ทำให้พวกเขารู้สึกว่าตนเองยังมีบทบาทสำคัญในครอบครัวและชุมชน และสามารถมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ ได้มากขึ้น

นอกจากนี้ การผลิตและจำหน่ายผลิตภัณฑ์ลูกปิดโนรายังสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจใหม่ ๆ ในชุมชน การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากลูกปิดโนราเป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับทรัพยากรทางวัฒนธรรม และเป็นการสร้างอาชีพและรายได้ให้กับคนในชุมชน การที่ผลิตภัณฑ์จากลูกปิดโนราได้รับความนิยมจากตลาด ช่วยส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และสร้างโอกาสให้ชุมชนในการเชื่อมโยงกับตลาดภายนอก การสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจใหม่ ๆ ในชุมชน ช่วยให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนและลดการพึ่งพาภายนอก การที่ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในการผลิตและจำหน่ายผลิตภัณฑ์ลูกปิดโนรา ทำให้พวกเขามีโอกาสในการพัฒนาทักษะอาชีพและเรียนรู้การบริหารจัดการธุรกิจ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการส่งเสริมการพึ่งพาตนเองและความเข้มแข็งของชุมชนในระยะยาว

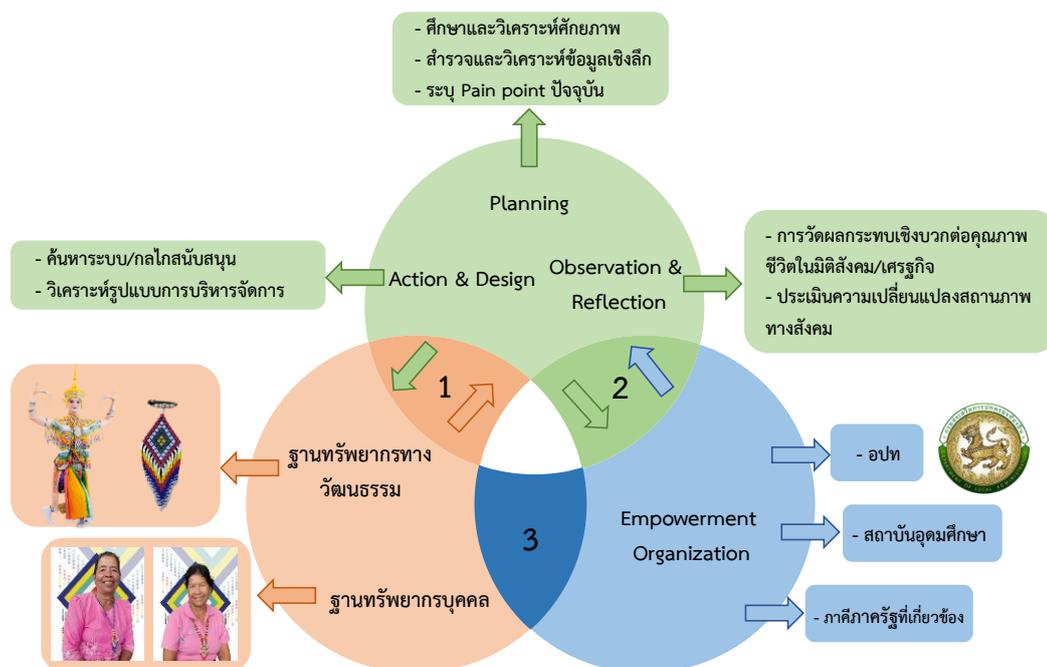
ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยอื่น ๆ ที่ศึกษาเกี่ยวกับผลกระทบของกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ งานวิจัยหลายชิ้น พบว่า การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมช่วยส่งเสริมสุขภาพจิตและความเป็นอยู่ที่ดีของผู้สูงอายุ (Rowe, J. W. & Kahn, R. L., 1997) และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางเศรษฐกิจช่วยเพิ่มความมั่นคงทางการเงินและส่งเสริมการพึ่งพาตนเอง (Atchley, R. C., 2000) นอกจากนี้ งานวิจัยหลายชิ้นแสดงให้เห็นว่าการส่งเสริมศิลปะและวัฒนธรรมท้องถิ่นสามารถสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจและส่งเสริมความภาคภูมิใจในตนเองของคนในชุมชนได้ (Hawkes, J., 2001) อย่างไรก็ตาม งานวิจัยนี้มีจุดเด่นที่การศึกษาผลกระทบของการใช้ทรัพยากรทางวัฒนธรรมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นกลุ่มประชากรที่มักถูกมองข้ามในการวิจัยด้านการพัฒนาชุมชน

ผลการวิจัยนี้ต่อยอดและเสริมสร้างองค์ความรู้เดิมในหลายด้าน ประการแรก ผลการวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่ากระบวนการเชิงสหวิทยาการเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในการใช้ทรัพยากรทางวัฒนธรรมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ การทำงานร่วมกันระหว่างนักวิจัย ชุมชน และภาคส่วนต่าง ๆ ช่วยให้เกิดการพัฒนาที่ครอบคลุมและยั่งยืน ประการที่สอง ผลการวิจัยนี้เน้นย้ำถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชน การที่ผู้สูงอายุได้มีบทบาทในการผลิตและจำหน่ายผลิตภัณฑ์ลูกปิดโนรา ช่วยส่งเสริมความรู้สึกมีคุณค่าและความภาคภูมิใจในตนเองของพวกเขา ประการที่สาม ผลการวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่าการใช้ทรัพยากรทางวัฒนธรรมในการพัฒนาชุมชนสามารถสร้างผลกระทบเชิงบวกได้ทั้งในมิติทางสังคมและเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นการสนับสนุนแนวคิดที่ว่า การพัฒนาที่ยั่งยืนต้องคำนึงถึงทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม

โดยสรุป ผลการวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่าการมีส่วนร่วมในกลุ่มสายลูกแก้วและการผลิตผลิตภัณฑ์จากลูกปัดโนรา มีผลกระทบเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในตำบลควนขนุน ทั้งในมิติทางสังคมและเศรษฐกิจ ผลการวิจัยนี้สนับสนุนแนวคิดที่ว่า การใช้ทรัพยากรทางวัฒนธรรมในการพัฒนาชุมชนสามารถส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้คนในชุมชนได้ และแสดงให้เห็นว่ากระบวนการเชิงสหวิทยาการเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในการบรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าว จากผลการวิจัยนี้ มีข้อเสนอแนะสำหรับผู้ที่เกี่ยวข้อง ดังนี้ ชุมชนควรให้ความสำคัญกับการส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคม ภาครัฐควรให้การสนับสนุนด้านนโยบายและทรัพยากรแก่โครงการพัฒนาชุมชนที่ใช้ทรัพยากรทางวัฒนธรรม และนักวิจัยควรศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับผลกระทบของกิจกรรมทางวัฒนธรรมต่อคุณภาพชีวิตของกลุ่มประชากรต่าง ๆ และพัฒนาเครื่องมือและวิธีการวัดผลกระทบดังกล่าว

สำหรับแนวทางการวิจัยในอนาคต มีหลายประเด็นที่น่าสนใจและสามารถต่อยอดจากงานวิจัยนี้ได้ ประการแรก ควรศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความยั่งยืนของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่ใช้ทรัพยากรทางวัฒนธรรมในการดำเนินงาน ประการที่สอง ควรศึกษาเปรียบเทียบผลกระทบของกิจกรรมทางวัฒนธรรมต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนที่แตกต่างกัน ประการที่สาม ควรศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับบทบาทของเทคโนโลยีในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคม และประการสุดท้าย ควรพัฒนารอบแนวคิดและเครื่องมือในการวัดผลกระทบของกิจกรรมทางวัฒนธรรมต่อคุณภาพชีวิตที่ครอบคลุมมิติทางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 1 กระบวนการเชิงสหวิทยาการอย่างมีส่วนร่วมจากฐานทรัพยากรทางวัฒนธรรมของพื้นที่อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง

องค์ความรู้ใหม่ที่สำคัญประการหนึ่งที่ได้จากงานวิจัยนี้ คือ กระบวนการเชิงสหวิทยาการอย่างมีส่วนร่วม จากฐานทรัพยากรทางวัฒนธรรมของพื้นที่อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง งานวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่าการนำทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น ลูกปัดโนรา มาเป็นวัตถุดิบในการผลิตสินค้าและบริการในกลุ่มวิชาชีพชุมชน สามารถสร้างประโยชน์ได้ทั้งในด้านเศรษฐกิจและสังคมต่อผู้สูงอายุ การบูรณาการนี้ไม่เพียงแต่สร้างรายได้เสริมให้กับผู้สูงอายุ แต่ยังส่งเสริมความรู้สึกรักคุณค่าและความภาคภูมิใจในตนเอง การได้ใช้ความรู้และทักษะของตนเองในการผลิตสินค้าที่สะท้อนถึงวัฒนธรรมท้องถิ่น ทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกว่าการผลิตสินค้าเหล่านี้มีความสำคัญในการสืบสานและอนุรักษ์วัฒนธรรมของชุมชน นอกจากนี้ การเข้าร่วมกลุ่มวิชาชีพชุมชนยังช่วยสร้างเครือข่ายทางสังคมและลดความโดดเดี่ยวของผู้สูงอายุ ซึ่งส่งผลดีต่อสุขภาพจิตและความเป็นอยู่ที่ดี

ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จของรูปแบบการบูรณาการนี้ คือ การมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันของผู้สูงอายุในทุกขั้นตอนของกระบวนการ ตั้งแต่การออกแบบผลิตภัณฑ์ การผลิต การตลาด ไปจนถึงการบริหารจัดการกลุ่มวิชาชีพชุมชน การที่ผู้สูงอายุได้เป็นเจ้าของและมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มวิชาชีพชุมชน ช่วยส่งเสริมความรู้สึกเป็นเจ้าของและความรู้สึกที่ตนเองมีอำนาจในการกำหนดชีวิตของตนเอง นอกจากนี้ การสนับสนุนจากชุมชนและภาครัฐก็เป็นสิ่งสำคัญเช่นกัน ชุมชนควรให้ความสำคัญและเห็นคุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่นของผู้สูงอายุ และภาครัฐควรให้การสนับสนุนด้านนโยบายและทรัพยากร เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการดำเนินงานของกลุ่มวิชาชีพชุมชนผู้สูงอายุ องค์ความรู้ที่ต่อยอดจากแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งเน้นการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นเพื่อสร้างการพัฒนาที่ครอบคลุมทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่ากระบวนการเชิงสหวิทยาการแบบมีส่วนร่วมในการใช้ทรัพยากรทางวัฒนธรรม มีผลกระทบเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีส่วนร่วมในกลุ่มสายลูกแก้วและการผลิตผลิตภัณฑ์จากลูกปัดโนรา ในมิติทางสังคม ผู้สูงอายุมีความรู้สึกมีคุณค่าและความภาคภูมิใจในตนเองมากขึ้น มีเครือข่ายทางสังคมที่เข้มแข็งขึ้น ได้เรียนรู้ทักษะใหม่ ๆ และมีสุขภาพจิตและความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น การที่ผู้สูงอายุได้ใช้ความรู้และทักษะของตนเองในการผลิตสินค้าที่สะท้อนถึงวัฒนธรรมท้องถิ่น ทำให้พวกเขา รู้สึกว่าตนเองยังมีบทบาทสำคัญในการสืบสานและอนุรักษ์วัฒนธรรมของชุมชน ในมิติทางเศรษฐกิจ ผู้สูงอายุมีรายได้เสริมจากการผลิตลูกปัดโนรา ซึ่งช่วยเพิ่มความมั่นคงทางการเงินและส่งเสริมการพึ่งพาตนเอง การมีส่วนร่วมในกลุ่มวิชาชีพชุมชนยังสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจใหม่ ๆ ในชุมชน และส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืน ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์สำหรับชุมชน คือ การที่ชุมชนควรให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์และสืบสานทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ในท้องถิ่น และนำมาใช้เป็นฐานในการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคม และสร้างโอกาสให้ผู้สูงอายุได้ใช้ความรู้และทักษะของตนเองในการสร้างประโยชน์ให้กับชุมชน สำหรับภาครัฐควรให้การสนับสนุนด้านนโยบายและทรัพยากรแก่โครงการพัฒนาชุมชนที่ใช้ทรัพยากรทางวัฒนธรรมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ และส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงกับทรัพยากรทางวัฒนธรรมในชุมชน และสร้างกลไกในการกระจายรายได้จากการท่องเที่ยวสู่ชุมชน

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการ “น้ำพุร้อนโอบสุข” สร้างมูลค่าเครือข่ายท่องเที่ยวพัทลุงสู่มหานครแห่งสุขภาวะเพื่อยกระดับเศรษฐกิจจากรากสู่โลก สนับสนุนโดยกองทุนส่งเสริม ววน. และหน่วย บพท. เอกสารรับรองโครงการวิจัยจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน มหาวิทยาลัยทักษิณ เลขที่ COA No.TSU 2025_076 REC No.0172

เอกสารอ้างอิง

- กรมศิลปากร. (2563). คู่มือโนรา. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงวัฒนธรรม.
- มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย. (2564). สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2564. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย.
- สถาบันทักษิณคดีศึกษา. (2560). โนรา: มรดกภูมิปัญญาแห่งภาคใต้. สงขลา: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดพัทลุง. (2566). ข้อมูลวิสาหกิจชุมชนจังหวัดพัทลุง. พัทลุง: กรมการพัฒนาชุมชน.
- Atchley, R. C. (2000). Social forces and aging: An introduction to social gerontology. (9th ed.). Belmont CA: Wadsworth.
- Hawkes, J. (2001). The Fourth Pillar of Sustainability: Culture's Essential Role in Public Planning. Melbourne Vic: Common Ground Publishing.
- Pretty, J. et al. (2009). An assessment of the impact of the arts on health and well-being. Journal of the Royal Society for the Promotion of Health, 129(6), 256-264.
- Rowe, J. W. & Kahn, R. L. (1997). Successful aging. The Gerontologist, 37(4), 433-440.